

جرم‌شناسی انتقادی معاصر

نوشته
والتر اس. دیکسیدی

ترجمه و تحقیق از:

دکتر مهرداد رایجیان اصلی
استادیار دانشکده حقوق دانشگاه تربیت مدرس

حمیدرضا دانش‌ناری
کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی
از دانشگاه تربیت مدرس

خبر
۱۳۸۵

سرشناسه	دکسری، والتر اس.، ۱۹۵۹-م.
عنوان و نام پدیدآور	<i>Dekeseredy, Walter S</i> جرم‌شناسی انتقادی معاصر / نوشته والتر اس. دکسردی؛ ترجمه و تحقیق مهرداد رایجیان اصلی، حمیدرضا دانش‌ناری. تهران: دادگستر، ۱۳۹۲.
مشخصات نشر	۲۰۴ ص.
مشخصات ظاهری	۲۲-۲۸۲-۰۹۷۸۶۰۰: ۸۵۰۰۰ ریال.
شابک	۲-۲۸۲-۰۹۷۸۶۰۰
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	عنوان اصلی: <i>Contemporary Critical Criminology, 2011</i>
یادداشت	چاپ قبلی: رامان، ۱۳۹۰.
موضوع	جرم‌شناسی انتقادی
موضوع	جرم‌شناسی
شناسه افزوده	رایجیان اصلی، مهرداد، ۱۳۵۵- مترجم
شناسه افزوده	دانش‌ناری، حمیدرضا، مترجم
رده‌بندی دیگری	۱۳۹۲ ج ۳ / ۸۶۰۱۹ HV
رده‌بندی دیوینی	۳۶۳
شماره کتابشناسی ملی	۳۲۳۱۹۰۸

جرم‌شناسی انتقادی معاصر

ترجمه و تحقیق

دکتر مهرداد رایجیان اصلی

استادیار دانشکده حقوق دانشگاه تربیت مدرس

حمیدرضا دانش‌ناری

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی از دانشگاه تربیت مدرس

ناشر: انتشارات دادگستر

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۲

شمار: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۸۵۰۰ تومان

شابک: ۲-۲۸۲-۰۹۷۸۶۰۰

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی عصر (عج)، بلوار کشاورز،

ابتدای خیابان فلسطین، کوچه شهید ذاکری، بن بست سوم، پلاک ۶

تلفن ۸۸۹۰۳۴۶۵ - ۸۸۹۰۵۴۶۰ فکس ۸۸۹۱۰۳۳۳

فهرست مطالب

پیش‌گفتار مترجمان	۷
درآمد	۱۳

فصل یکم

جرم‌شناسی انتقادی - تعریف و پیشینه‌ای گذرا

تعریف جرم‌شناسی انتقادی	۲۸
جرم‌شناسی انتقادی - پیشینه‌ای گذرا	۴۳
جایگاه کنونی جرم‌شناسی انتقادی	۵۳

فصل دوم

مکتب‌های فکری جرم‌شناسی انتقادی معاصر

فمینیسم	۵۹
نظریه‌های مردم‌محور	۶۹
واقع‌گرایی چپ	۷۴
جرم‌شناسی صلح‌جو	۸۱
جرم‌شناسی پسا مدرن	۸۸
جرم‌شناسی فرهنگی	۹۲
جرم‌شناسی محکومان	۹۸
خلاصه	۱۰۱

فصل سوم

پژوهش‌های جرم‌شناسی انتقادی معاصر

۱۰۶		خشونت میان‌فردی
۱۱۶		جرم‌های قدرتمندان
۱۲۲		کنترل اجتماعی
۱۲۸		رسانه
۱۳۵		خلاصه

فصل چهارم

جرم‌های پیش‌رو - سیاست‌های جرم‌شناسی انتقادی

۱۴۱		اصلاحات دادگری جنایی
۱۴۴		اشتغال کامل و با کیفیت
۱۴۶		حداقل دستمزد بالاتر
۱۴۶		برنامه‌ها و خدمات اجتماعی
۱۴۸		استفاده از فناوری‌های نوین
۱۴۹		تحریم شرکت‌های آسیب‌زا
۱۵۱		ایجاد فرهنگ حمایت
۱۵۲		خلاصه

پیش‌گفتار مترجمان

جرم‌شناسی انتقادی^۱ به مثابه رهیافتی نو در مکتب‌های جرم‌شناسی، به تحلیل اقتصاد سیاسی جرم‌انحراف و تبیین رابطه میان ساختار اجتماعی نظام‌های سرمایه‌داری و رفتارهای بزه‌کارانه می‌پردازد. این جنبش فکری که در دهه ۷۰ میلادی در آمریکا و انگلستان متولد شد، بر پایه مفهومی چون طبقه^۲، نژاد^۳، قدرت^۴ و رویکرد فکری^۵ در تحلیل‌های مارکسیستی از نظام‌های سرمایه‌داری شکل گرفته است.

جرم‌شناسی کلاسیک ریشه ارتکاب جرم را شاخص‌های روان‌شناختی و زیست‌شناختی (عامل‌های درونی) افراد می‌داند. در مقابل، بر پایه جرم‌شناسی انتقادی، به عنوان رویکردی چپ‌گرا، رفتارهای مجرمانه از خاستگاهی ساختاری برخوردار است. از این‌رو جرم‌شناسان انتقادی نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و توزیع نابرابر قدرت را به عنوان عامل‌های سوق‌دهنده افراد به سوی پدیده‌های مجرمانه در نظر می‌گیرند. از آن‌جا که جرم‌شناسان محافظه‌کار، ریشه ارتکاب جرم را در عامل‌های درونی افراد جستجو می‌کنند، به دنبال اتخاذ تدابیر سرکوب‌گر برمی‌آیند؛ حال آن‌که متفکران انتقادی راه‌حل کنترل جرم را اصلاح ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌دانند.

یکی دیگر از رسالت‌های خطیر جرم‌شناسان انتقادی، نظریه‌مندسازی مناسبات قدرت در فریند جرم‌انگاری است. به باور متخصصان این حوزه، از یک‌سو، قانون تعیین‌کننده خوبی‌ها و بدی‌ها است و از سوی دیگر، سیاست‌گذاری عمومی در وضع

1. Critical Criminology.

2. Class.

3. Race.

4. Power.

5. Ideological Approach.

قانون‌ها، تحت تأثیر فشارهای طبقه فرادست قرار دارد. از این‌رو، حقوق بازیچه سیاست شده و در خدمت آن، موازین دادگری را نقض می‌کند. به باور جرم‌شناسان انتقادی، ماهیت فرایند جرم‌انگاری، تبلور منافع گروه‌های قدرت در وضع قانون‌های جنایی و تداوم هژمونی طبقه فرادست است. بر این اساس، پژوهش‌گران انتقادی در فرایند جرم‌انگاری به مباح بودن رفتارهای زیان‌بار برخی گروه‌ها، از جمله رفتارهای شرکت‌های بازرگانی و کارگزاران دولتی، اشاره می‌کنند که از آن جمله می‌توان به عدم جرم‌انگاری رفتارهای ارتشیان آمریکا در برخورد با زندانیان گوانتانامو و ابوغریب اشاره کرد. بر این پایه، پژوهش‌گران انتقادی ریشه جرم را در قانون‌های جنایی جستجو می‌کنند؛ زیرا قانون‌های جنایی با سازوکارهای مخصوص به خود، رفتارهای طبقه نابرخوردار را آماج جرم‌انگاری قرار می‌دهد. جرم‌شناسان انتقادی در تحلیل فرایند جرم‌انگاری به گفتمان ابزارگرایی کیفری^۱ می‌پیوندند. گفتمان ابزارگرایی کیفری، قانون جنایی را در بسترهای مختلف، ابزاری جهت دست‌یابی به منافع گروهی خاص می‌پندارد. در شرایطی که از یک سو، اجتماعی در خصوص منافع اجتماعی وجود نداشته باشد و از سوی دیگر، قانون به مثابه ابزاری قدرتمند تلقی گردد، اشخاص و گروه‌های مختلف اجتماعی در پی آن‌اند تا قانون را وسیله‌ای جهت دست‌یابی به اهداف خود قرار دهند. این امر به وسطه دخالت در امر قانون‌گذاری و جرم‌انگاری محقق می‌گردد. بنا به پیش‌فرض ابتدایی نخستین هدف قانون، حفظ نظم اجتماعی و حل‌وفصل اختلافات مردم است، اما تعارض منافع گروه‌های خاص اجتماعی موجب می‌شود تا کنترل و استفاده از قانون به مثابه سلاحی در اختلافات اقتصادی، مذهبی، سیاسی و مذهبی تجلی یابد. گستره اعمال ابزارگرایی ممکن است فردی (دست‌یابی به ثروت، پیشرفت سازمانی، اعمال قدرت و...)، فکری و یا جمعی (به حداکثر رساندن رفاه عمومی از گذر ایجاد توازن میان منافع عموم مردم) باشد. به باور متفکران انتقادی، نگاه ابزاری به قانون جنایی رویکردهای دادگری‌بنیاد را نفی می‌کند. از این دریچه

توسل ابزاری به کیفر، بر اساس تحمیل عقاید اقلیت بر اکثریت شکل می‌گیرد؛ راهبردی که نفی گفتمان دانش‌بنیاد در مداخله‌های کیفری را در پی دارد. منطق حقوقی اقتضاء آن را دارد که قانون وسیله‌ای بی‌طرفانه جهت رسیدن به اهداف گروه اکثریت قلمداد گردد، اما رویکردهای ابزارگرایانه با توجه به منافع گروه‌های منتخب، قانون را ابزاری جهت ایجاد فرمان اجتماعی-فرهنگی در اجتماع در نظر می‌گیرند.

جرم‌شناسی انتقادی، از آغاز پیدایش تا به امروز، شاهد گسترش و پیشرفت روزافزون خود بوده است. امروزه مکتب‌های فکری بسیاری خود را وام‌دار جرم‌شناسی انتقادی می‌دانند. گرچه این جنبش‌های فکری در بسترهای مختلف و با تفکر انتقادی به جرم، سامانه دادگری جنایی را به چالش می‌کشند، اما تمام آن‌ها در یک نقطه به اشتراک می‌رسند: نابرابری‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی = ریشه ارتکاب جرم

مهم‌ترین مکتب‌های فکری جرم‌شناسی انتقادی عبارت‌اند از: جرم‌شناسی فمینیسم^۱، نظریه‌های مردم‌محور^۲، جرم‌شناسی صلح‌جو^۳، واقع‌گرایی چپ^۴، جرم‌شناسی پسا مدرن^۵، جرم‌شناسی فرهنگی^۶، جرم‌شناسی محکومان^۷ و جرم‌شناسی سبز^۸، که اکثر آن‌ها در این کتاب بررسی می‌شوند.^۹

برخی از مهم‌ترین مبحث‌های مطرح در مکتب‌های فکری جرم‌شناسی انتقادی عبارت‌اند از:

1. *Feminism Criminology.*
2. *Masculinities theories.*
3. *Peacemaking criminology.*

4. *Left realism*: در نوشتگان فارسی جرم‌شناسی این عبارت «چپ واقع‌گرا» ترجمه شده که به نظر می‌رسد از نظر دستوری، ترجمه آن، «واقع‌گرایی چپ» است.

5. *Postmodern criminology.*
6. *Cultural criminology.*

7. *Convict criminology*: این اصطلاح، «جرم‌شناسی محکومان زندانی» نیز ترجمه شده است. م.

8. *Green Criminology.*

۹. در این کتاب، در نحله‌های فکری مختلف جرم‌شناسی انتقادی، به جرم‌شناسی سبز اشاره‌ای نشده

۱- تحلیل طبقه، نژاد و قومیت در سامانه دادگری جنایی؛

۲- افشاء هژمونی مردانه در ساختار سازمانی سامانه دادگری جنایی؛

۳- توجه به جلوه‌های نهان پدیده‌های بزه‌کارانه از جمله جرم‌های اشخاص حقوقی
بازرگانی و جرم‌های دولتی؛

۴- توجه به آلودگی‌های زیست محیطی؛

۵- توجه به ساختارهای نابرابر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی؛

۶- چگونگی جرم‌انگاری نمادهای فرهنگ جوانی؛

۷- تحلیل رسانه‌ای پدیده‌های مجرمانه و چگونگی اعطای القابی خاص چون
«شیاطین محلی» به نمادهای فرهنگ پویا در رسانه‌ها؛

۸- ردّ کیفرهای موجود در زندان‌خانه کیفری.

۹- تکیه بر روش‌های کیفی پژوهش و مطالعه‌های میدانی.

بنابراین می‌توان گفت، جرم‌شناسی انتقادی، راه حل کنترل جرم را تنها در اصلاح
ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مشاهده می‌کند. از این‌رو، جرم‌شناسان این
حوزه به دنبال گسترش آراء خود در سطح جامعه‌اند، به این امید که تفکرات انتقادی
آنان از فضای دانشگاهی به جامعه تسری یابد.

کتاب حاضر «جرم‌شناسی انتقادی معاصر»^۱ اثر والتر اس. دکسردی^۲ استاد مطالعات
جرم‌شناسی، دادگری و سیاست‌گذاری جنایی در دانشگاه آنتاریو است. وی صاحب
بیش از ۱۵ جلد کتاب و بیش از صد مقاله در نشریه‌های معتبر علمی جهان است. استاد
دکسردی به عنوان یکی از پیش‌گامان جرم‌شناسی انتقادی، تمرکز خود را متوجه
رویکردهای جنسیت‌محور کرده است. برخی از جدیدترین کتاب‌های وی عبارت‌اند از:
خشونت علیه زنان، جرم‌شناسی انتقادی پیشرفته، فقر و جرم و جرم‌شناسی انتقادی
معاصر. کتاب «جرم‌شناسی انتقادی معاصر» در سال ۲۰۱۱ برای نخستین بار منتشر شده
است. جدید بودن این کتاب و فقدان منبع مستقل در خصوص جرم‌شناسی انتقادی به

1. Contemporary Critical Criminology.

2. Walter S. DeKeseredy.

زبان فارسی، از مهم‌ترین دلیل‌های انتخاب این کتاب برای ترجمه بوده است. در قسمت‌های مختلف کتاب به منظور تبیین بهتر مباحث، توضیحاتی در پانویست ارائه شده است.

مترجمان در پایان بر خود فرض می‌دانند از خانم هانیه هژبرالساداتی (دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس) برای ویراستاری فنی اثر حاضر، هم‌چنین از خانم زهرا دانش‌ناری (دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق عمومی دانشگاه تهران)، برای همکاری صادقانه و تشویق‌های همیشگی‌شان، و از آقای حسن سمیعیان (مدیر محترم انتشارات دادگستر) برای استقبال خالصانه از چاپ این کتاب، مراتب قدردانی خود را ابراز دارند.

مهرداد رایجیان اصلی و حمیدرضا دانش‌ناری
خرداد ماه ۱۳۹۲ خورشیدی